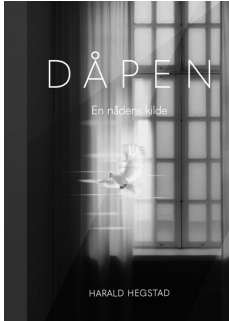

Dåpen: En Nådens kilde

Harald Hegstad:
Dåpen. En Nådens kilde
Verbum Akademisk 2019, 211 s.
Pris kr 339,-

**Av Niels Henrik Gregersen, Professor PhD,
Københavns Universitet**
nhg@teol.ku.dk

Dåbsteologien er atter kommet i centrum i nordisk teologi, dels foranlediget af faldende dåbsprocenter, dels af den økumeniske debat. Med fokus på Den norske kirke har professor i dogmatik ved MF vitenskapelig høyskole i Oslo skrevet et meget alsidigt ”utkast til en luthersk dåbsteologi” (s. 13) i nutidens kirkelige situation. Og lad mig sige det med det samme: *Dåpen. Nådens kilde* er efter mit skøn den bedste bog på markedet om dåbens teologi i en nutidig nordisk kontekst.

En økumenisk kontekst

Selvom analysens centrum er Den norske kirke, er den økumeniske kontekst tydelig bogen igennem, og Hegstads egen bedømmelse af situationen fremlægges allerede tidligt: ”Det brennede spørgsmål i dagens situasjon er ikke barnedåp eller voksendåp, men dåp eller ikke dåp og om det kristne budskabet framstår som troverdig for mennesker i det norske samfunnet” (s. 13). Nærværende anmelder er enig med forfatteren i denne vurdering.

I kapitlet, ”Jesu dåp: Fra Johannes-

dåpen til kristen dåp”, peger Hegsted på, at Johannes-dåben sandsynligvis er baggrunden for den kristne dåbs centrale rolle i den tidlige kristne kirke, men forskelle er der alligevel på Johannes-dåben og den kristne dåb i Jesu navn. Ikke kun omvendelse og syndsforladelse men også indgivelsen af Helligåndens kraft står i centrum i den kristne dåb (s. 28). Dåben er både en befrielsesgave og en fornyelsesgave, som Kristin Graff-Kallevåg har formuleret det (s. 75).

En livslang proces

I det følgende kapitel om ”Dåpen som tegn” tager Hegstad Trond Dokkas arbejde med tegnbegrebet til hjælp for en teologihistorisk oversigt over tegnbegrebets betydning fra Augustin over Luther til nyere økumenisk teologi. Hegstads pointe er, at dåben ikke blot er en sakramental éngangs-begivenhed, men en livslang proces. Det danner horisont for Hegstads forslag til at sætte en luthersk dåbsteologi i forhold til nutidens økumeniske diskussioner. Hos Luther finder man således ikke alene tanken om,

at dåben skænker ”hele frelsen” (et udtryk Hegstad låner af Leiv Aalen), men dåben indleder også en livslang proces under dåbens fortegn. ”Hvis man ikke samtidig får fram at den frelse som gis, er en *foregrebet* frelse, står vi i fare for å utelukke processperspektivet og dermed også det eskatologiske perspektivet” (s. 52). Netop proces-perspektivet, som vi allerede finder i Luthers tidlige dåbssermon fra 1519, kan bringe Luther i samtale med de bekendelsesdøbende kirker.

Kapitlet ”Frelsen i dåben” diskuterer forholdet mellem skabelse og frelse. Dåbens sakramente må ikke isoleres fra Guds frelsende handlinger i øvrigt, siger Hegstad med rette (s. 56). Når CA 9 siger, at dåben er nødvendig til frelse, så understreges hermed dåben som Guds middel til frelse – uden dermed at hævde, at Gud selv er bundet til dåben, så Gud ikke kan frelse udøbte. ”En slik tolkning har ikke støtte hos reformatorene eller senere luthersk tradisjon” (s. 62, jf. s. 127).

En genoprettende frelse

Hegstad minder samtidig om, at frelse skal forstås som en genoprettende *frelse af* det skabte, og ikke som en *frelse fra* det skabte (s. 57). Også her sætter han foden rigtigt. Alligevel er der i bogen en tendens til at tale om ”skabelse” og ”frelse” som størrelser, der står over for hinanden. Men hertil kan indvendes, at hvis dåbens frelse virkelig er en proces, så må det dog indebære, at frelsen også sker igennem det skabte livs erfaringer, og ikke kun inden for kirkens religiøse rum eller i den døbtes indre liv. Bogen rummer desværre ingen diskussion om skabelsens nåde som en implikation af, at den treenige Gud – og Kristus som kirkens Herre – også virker i skabelsen. Det viser sig på flere måder.

For det første er der en vis usikkerhed i bedømmelsen af den wesleyanske (og augustinske) lære om Guds forudgående nåde (*gratia preaveniens*). Denne lære er ifølge Hegstad forskellig fra men dog ikke uforenelig med den lutherske fremhævelse af skabelsen. ”Guds opprettholdelse av skaperverket er ikke identisk med at han frelser det” (s. 61). Det sidste er naturligvis rigtigt nok, men mon ikke også skabelsen er en proces, hvor Gud til stadighed er i gang med at tale til sin skabning? Det andet problem er, at når ”skabelse” og ”frelse” bliver til skabeloner, så er der fare for, at skabelsens verden bliver til noget rent verdsligt, som Gud ikke er involveret i, mens frelse bliver til noget eskatologisk, der kun har med den evige frelse at gøre. Hegstad forsøger ikke undervejs at oversætte begreberne ”skabelse” (liv, proces og tiltale?) og ”frelse” (befrielse, transformation og nyttilblivelse?), så de kan forstås af den kirkeligt ikke-indforståede. Men hvis en dåbsteologi skal være en samtidsteologi, som det også er Hegstads hensigt, så må også dåbsteologien udfoldes som tale til alle mennesker, der bøvler med tro, håb og kærlighed, herunder dem der af livets mange tilskikkelser ønsker at blive døbt i voksenlivet. Jeg tror egentlig, at Hegstad vil være enig med mig heri. Det fremgår blot ikke af bogen, måske fordi Hegstad har valgt at koncentrere sig om dåbens ekklesiologiske indramning.

Barnedåb og voksendåb

De efterfølgende kapitler om ”Dåp og tro” og ”Barnedåp” behandler det kontroversielle spørgsmålet om rækkefølgen mellem tro/omvendelse og dåb i Det Nye Testamente og i den tidlige kristendom. Hegstad gør det klart, at

man ikke i dag ukritisk kan ”kopiere” dåbspraksisser fra kirkens allerførste tid, hvor bekendelsen naturligvis gik forud for dåben (s. 100), fordi der var tale om førstegenerationskristne. Bogen giver ligeledes en kortfattet men koncis redegørelse for de forskellige kilder til dåbspraksisser, som man finder fra nytestamentlig tid op til 400-tallet (s. 118-124). På den baggrund konstaterer Hegstad, at der allerede var varierende praksisser i oldkirken (s. 123). Måske kunne man tilføje, at skriftet *Den apostoliske tradition* (tilskrevet Hippolyt) ligefrem er et eksempel på en programmatisk mangfoldighed, idet man ved én og samme dåbshandling først døbte børnene (hvor forældrene svarede på deres vegne, hvis børnene var for små til at svare for sig selv), derefter mændene og derefter kvinder. Andre som fx Tertullian (ca. 200) vendte sig derimod imod barnedåben; han anbefalede at udskyde dåben længst muligt, for at den kunne dække over alle synder (navnlig de seksuelle!).

Det kan tilføjes, at også en baptistisk teolog som Anthony Lane fra London School of Theology har argumenteret for, hvad han kalder et ”dual practice-view” (i bogen *Three Views of Baptism*, 2009). Historisk har nemlig barnedåb og voksendåb været anvendt samtidigt i mindst én generation før Tertullian (for ellers havde han anvendt traditionsargumentet imod barnedåb). Den i bekendelseskirkelige kredse udbredte påstand om, at barnedåben først kom til i efter-konstantinsk tid (eller endda først efter Augustin), er altså en teologihistorisk myte. Dels var der barnedåb langt tidligere (vi ved blot ikke hvor tidligt), dels har der næppe nogensinde været flere

voksendåb end i den første tid, efter at kristendommen blev gjort til statsreligion i 380.

Teologisk og pastoralt peger Anthony Lane samtidig på, at det er svært at opfatte de endnu udøbte børn i familien som hedninger, der endnu ikke rigtig er omfattet af frelsesvilje. Børnene er jo skabt ud af Guds kærlighed og omfattet af Guds vedvarende omsorg. Dette synspunkt fra baptistisk hold kunne være en støtte til det forslag om en dobbelt praksis, som Hegstad fremsætter i en aktuel norsk kontekst, nemlig at der er tale om samme dåb, uanset om man bliver døbt som voksen eller som barn, men at man i lutherske kirker uden vanskeligheder kan have forskellige ritualer for voksendåb og for barnedåb.

En dåb af uperfekte mennekser

En sådan generøs praksis forudsætter imidlertid, så vidt jeg kan se, at man forstår dåb som *en dåb af uperfekte mennesker med en altid ufærdig tro*. Ellers ville de guldkristne voksenbenedere have forrang frem for dem, der ”bare” er døbt som børn. Men troens gudsforhold er næppe så let at rubricere. Simon Peter var fx god til at bekende Jesus som Kristus (Mk 8,30), men han forstod ikke implikationerne (Mk 9,1-6) og han viste sig senere hen bedre til at fornægte Jesus end til at bekende sig til ham. På samme måde tog Jesus et lille barn hen foran disciplene og sagde: Hvis ikke I omvender jer og ”bliver som børn”, kommer I slet ikke ind i Himmeriget (Mt 18,3, jf. s. 136). I åndens verden går troens proces åbenbart ikke altid fremad. I lys af Jesus-traditionen forekommer det mærkeligt, hvis kun døbte børn får teologisk *copyright* til betegnelsen ”Guds børn”. Det er ikke

desto mindre, hvad Hegstad mere end antyder (s. 85-86).

Men rigtigt er det, at troen skal foldes ud i livets proces, men den vil aldrig blive foldet helt ud før døden, ja livet efter døden. Dette var som bekendt Luthers synspunkt allerede fra 1519 (WA 2,727-37). Jeg mener, at mange kirkelige bekymringer for dåbens "betingelser" på den baggrund forekommer underligt anmassende. Hvis dåben er Guds handling, og hvis Gud er evighedens magt, så kan man ikke tidsfæste rækkefølgen af omvendelse og dåb, og hele diskussionen om den rette rækkefølge mellem dåb og tro forekommer mig lige så malplaceret som modstillingen af barnedåb og voksendåb.

Hegstad siger selv, at "[d]åb og tro forutsetter hverandre gjensidig" (s.96). Men måske kunne det understreges tydeligere, at dåben ikke kan forudsætte en fiks og færdig tro, eftersom dåben netop er en livslang proces. Hegstad er klar over denne sammenhæng, da det er en central tese i bogen. Alligevel er det som om, at livet i tro, håb og kærlighed frem for alt skal kanaliseres ind i et kirkeligt rum. Hegstad flytter således talen om dåbens "forudsætninger" eller "betingelser" hen til forældrene. Selvom han udviser en stor pastoral omtanke og en klog taktfølelse vedr. præsters krav til forældres tro (s. 138-140), så vil jeg mene, at forældrenes intentionelle ønske om dåb af deres børn forbliver den eneste menneskelige forudsætning for, at dåben finder sted *recta intentione*. Resten må nemlig Gud sørge for. Det er altid Gud, der skaber troen – før, under og efter dåben. Det var også det resultat, Luther kom frem til i skriftet "Om gendåben – brev til to præster" fra 1528 (WA 16, 144-174). Her siger han, at barnedåben

er fuldt ud gyldig, selvom troen på Guds løfte først skulle komme til senere i livet. Man kan derfor godt tale om en "viss vakling" i Luthers argumentation (s. 132), hvis man følger hans dåbsskrifter gennem 1520'erne. Men Luther véd, at menneskers tro selv er vaklende; den kommer og går for at vende tilbage igen. Deraf hans kritik af at bygge dåben på menneskets bekendelsestrang, og denne kritik er så vidt jeg kan se konsistent forfatterskabet igennem.

En historisk alsidig og økumenisk fremstilling

Der er meget at lære af Hegstads fine bog, for der er som sagt tale om en historisk alsidig og økumenisk fremstilling, der søger et afbalancerende (visse steder også et harmoniserende) teologisk synspunkt. Selv blev jeg dog overrasket over at erfare, at Den norske kirke faktisk åbner for en kirketugt over for forældrene i form af forpligtelse til trosoplæring, ligesom dåben opfattes som indledningen til et liv i kirken som "hjem". Det var faktisk nyt for mig. Tillad mig her et sideblik til den danske søsterkirke. Også her kender vi de samme problemstillinger med en svag dåbsoplæring og en lang vej fra dåben til kirken som fællesskab. Men i Den Danske Folkekirke er det kirkeretsligt en fyringsgrund, hvis en præst nægter at døbe børn af kirkens medlemmer. Her er der ingen betingelser eller forudsætninger, der kan eller skal "sikres" af en ordineret præst.

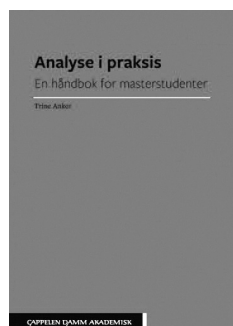
Til sidst i bogen nævnes den nuværende Oslo-biskop Kari Veitebergs afhandling om dåben fra 2006. Veiteberg peger her på faren for, at den norske dåbsliturgi kommer til at overlæse dåben med teologisk ordrigdom og forklaringstrang

(s. 185). Kunne en mere enkel dåbsliturgi udarbejdes, der bevarer den evangeliske tone, og ikke lader dåbens guddommelige løfte drukne i eksplikationer af kirkens forventninger til dåbsforældrene? Kunne vi nøjes med at formulere forventningen om at lære troens *knowhow* til en kort og fyndig fadder-tiltale? Både økumenisk og luthersk forekommer det vigtigt at vende til tilbage til dåben som Guds klare og utvetydige løfte om at "være med jer alle dage" (Mt 28,20). "Alle dage" er netop de dage, der skal leves i skabelsens altid tvetydige verden.

Synspunktet må være bestemt af den gode formulering, at dåben er "nådens

kilde". Derfor er dåben et evangelisk mandat for kirken. Den kirkelige dåbs opgave er at være en fødselshjælper for den livslange kaldelse til at leve i tro, håb, og kærlighed, alt efter hvad Gud vil skænke den enkelte døbte af indsigt og livsveje undervejs. For dåben er som sagt en livslang proces. Som fællesskabet af alle troende kan kirken forhåbentlig også være troens ledsager, der giver støtte og nye impulser undervejs. Men mange døbte mennesker oplever nok også i dag, at de selv må tage slæbet med tro, håb og kærlighed under Åndens vinger. For så meget fylder kirken som institution heller ikke.

Analyse i praksis: En håndbok for masterstudenter

Trine Anker:
Analyse i praksis: En håndbok for masterstudenter
Cappelen Damm Akademisk, 120 sider

Av Tone Stangeland Kaufman
Tone.S.Kaufman@mf.no

Dette er, som tittelen angir, en bok om analyse *i praksis*. I motsetning til mange bøker om metode, er dette en bok som i høy grad demonstrer hvordan analyse foregår i praksis ved hjelp av en rekke eksempler. Slik får leseren bli med «backstage» i analyseprosessen. Dette er kanskje bokas viktigste styrke.

Et annet plusspoeng er at forfatteren anlegger en vid forståelse av analysebegrepet og viser hvordan dette er en integrert del av hele forskningsprosessen. Bokas første del tematiserer dermed også prosesser som fra tema til problemstilling, analyse av ulike typer materiale samt bruk av teori i analysen. Jeg har flere